

Totalförsvaret för ett starkare Gotland

Slutrapport för regeringens uppdrag till Försvarsmakten och Länsstyrelsen i Gotlands län

Bilaga 7: Integrering av jämställdhet och mänskliga rättigheter inom Utvecklingsåtgärder Totalförsvaret

Utgiven av: Länsstyrelsen i Gotlands län

Slutrapportens diarienummer: 459-3824-2017

Kontaktperson: Kicki Scheller, Länsstyrelsen i Gotlands län

Tryckår: 2022

Slutrapporten med bilagor finns att hämta i PDF-format på Länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/gotland

Sofia Nordström

Integrering av jämställdhet och mänskliga rättigheter inom UT – utvecklingssatsning totalförsvaret Gotland

I dec 2017 fick Länsstyrelsen i Gotlands län och Försvarsmakten ett treårigt uppdrag av regeringen att i nära dialog med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och andra berörda aktörer, genomföra en utvecklingssatsning (UT) kring samverkan och organisation inom totalförsvaret på Gotland. Syftet med utvecklingssatsningen är att stärka totalförsvarets förmåga på Gotland genom att skapa struktur för bättre resiliens i samhällsviktiga sektorer. Under hela utvecklingssatsningen ska perspektiven mänskliga rättigheter och jämställdhet beaktas.

Utvecklingssatsningens arbete utgår från de av MSB elva utpekade sektorerna av samhällsviktig verksamhet. Dessa ligger även till grund för den risk- och sårbarhetsanalys, RSA, som länsstyrelsen gör. Varje sektor har inom ramen för utvecklingssatsningen en ansvarig gruppleddare som driver arbetet framåt. Som stöd till gruppleddarna att integrera perspektiven jämställdhet och mänskliga rättigheter finns sakkunniga som processtödd inom dessa områden. Att arbeta processinriktat tillsammans innebär att resultatet inte är givet på förhand eftersom det skapas i takt med arbetets gång. Det betyder att det inte är processtödet i sig som är ansvarigt att bära perspektiven, det är ett gemensamt arbete mellan ledning, gruppleddare, processtödet och andra involverade. Kortfattat är alla inom utvecklingssatsningen mer eller mindre ansvariga för att bära perspektiven.

För mer information, kontakta

Sofia Nordström, processtödd: sofia.nordstrom@lansstyrelsen.se

Kicki Scheller, Försvarsdirektör/enhetschef: kicki.scheller@lansstyrelsen.se

Jämställdhet och mänskliga rättigheter – frågeställningar till arbetsgrupper UT

”Män, kvinnor, pojkar och flickor drabbas olika av katastrofer. Katastrofer förstärker redan existerande utsatthet och diskriminering på grund av exempelvis kön, ålder, etnisk minoritet, funktionshinder och extrem fattigdom. Det genusbaserade våldet beror på ojämlikheter och diskriminering som existerar i samhället och som ökar i samband med en katastrofsituation. Våld i nära relationer vid naturkatastrofer är lika vanligt förekommande i höginkomstländer som i låginkomstländer.”

Källa citat: Röda Korset, Genusbaserat våld ökar i katastrofer (IFRC, 1297700 00/2015 E).

I syfte att underlätta hur jämställdhet och mänskliga rättigheter hänger ihop med de elva sektorerna måste sektorn ”befolkas” och sambandet mellan sektorns betydelse för befolkningens liv och hälsa klargöras.

Så, vilka effekter kan en allvarlig kris få på kvinnor och män, flickor och pojkar, i synnerhet de särskilt sårbara? Detta inkluderar naturligtvis personer med annan könsidentitet som i sig är en särskilt sårbar grupp. Vilka rättigheter påverkas och hur påverkas diskrimineringsgrunderna? Tänk på maktrelationers betydelse för människors förutsättningar, alltså ett intersektionellt perspektiv.

Nedan listas de elva sektorerna för samhällsviktig verksamhet och stödfrågor ställs. Slutligen listas konsekvenser för befolkningen kopplat till jämställdhet och mänskliga rättigheter. Dessa baseras på Utrikesdepartementets rapport: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Ukraina: situationen per den 31 december 2017. Notera att rapporten är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar och gör inte anspråk på att ge en fullständig bild.

Notera även att detta i dags dato är ett arbetsdokument och på så vis ej fullständigt.

1. Energiförsörjning

Produktion av el, distribution av el, produktion och distribution av fjärrvärme, produktion och distribution av bränslen, drivmedel m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka sektorer prioriteras vid kris och krig? Vilka arbetar där (kön) och vilka har behov av dem?
- Vilka sektorer förbrukar mest el? Är det sektorer som särskilt påverkar vissa grupper, exempelvis äldre, barn osv.
- Vem/vilka påverkas mest av att hushållen inte har tillgång till värme, exempelvis utifrån vem som har ansvar för vad i hemmen?
- Vem påverkas i första hand av begränsad tillgång till bränslen och drivmedel (män kör i regel mer bil än kvinnor, kvinnor åker mer kollektivt). Hur ska de ta sig till jobbet och vad ska vi prioritera? (se även avsnitt om transporter)
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter osv*

- Osäker el- och vattentillförsel, dyrare uppvärmning
- Risk att skolor, vårdinrättningar och infrastruktur skadas

2. Finansiella tjänster

Betalningar, tillgång till kontanter, centrala betalningssystemet, värdepappershandel m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka blir särskilt utsatta när det inte går att betala elektroniskt? Sektorer och människor?
- Vilka effekter kan det bli på samhället när det finansiella inte fungerar? Kan det se olika ut för olika grupper?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?

- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Rätten att inte utsättas för diskriminering osv*

- Svåra ekonomiska förhållanden tvingar kvinnor till prostitution för att överleva
- Ökad människohandel, konflikten har påverkat ekonomin vilket ökat utsattheten särskilt bland internflyktingarna.

3. Handel och industri

Bygg- och entreprenadverksamhet, detaljhandel, tillverkningsindustri m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka branscher förlorar mest på avbrott inom sina verksamheter? Finns där i huvudsak kvinnor eller män?
- Dessa branscher är i regel stora konsumenter av bränsle och el (bygg- och tillverkningsindustri). Hur fördelar vi elen och bränslet? (Stor mansdominans inom området förutom detaljhandeln. Men se även till företagandet och företagsledandet i sig, här återfinns 80 procent av de gotländska männen.
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter osv*

- Osäker el- och vattentillförsel, dyrare uppvärmning
- Risk att skolor, vårdinrättningar och infrastruktur skadas
- Svåra ekonomiska förhållanden tvingar kvinnor till prostitution för att överleva
- Ökad människohandel, konflikten har påverkat ekonomin vilket ökat utsattheten särskilt bland internflyktingarna.

4. Hälsa- och sjukvård samt omsorg

Akutsjukvård, läkemedels- och materielförsörjning, omsorg om barn, funktionshindrade och äldre, primärvård, psykiatri, socialtjänst, smittskydd för djur och människor m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka är de som behöver vård och omsorg? Finns det olika behov i olika grupper inkl. kön?
- Hur prioriteras sexuell och reproduktiv hälsa inkl. förlossnings- och mödravård?
- Vem/vilka arbetar med att tillgodose vård och omsorg? Hur ser vi till att dessa kan komma till jobbet i händelse av kris eller krig? (Stor kvinnodominans inom området, bland de lägst betalda, mycket deltidsarbete osv.)
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Rätten att inte utsättas för diskriminering osv*

- Mäns våld mot kvinnor bedöms ha ökat i samband med konflikten
- Bristande möjligheter till hygien ökar risken för infektionssjukdomar. Bland barn
- 200 000 barn beräknas behöva psykologisk hjälp
- Risk att skolor, vårdinrättningar och infrastruktur skadas
- Ingen info om rapporter från området, men trots ratificering av konventioner segregeras människor med funktionsnedsättning från samhällets eller tvingas klara sig själva.
- Demobiliserade soldater utan psykosocialt stöd begränsar kvinnors och flickors rörelser i det offentliga rummet

5. Information och kommunikation

Telefoni (mobil och fast), internet, radiokommunikation, distribution av post, produktion och distribution av dagstidningar, webbaserad information, sociala medier m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Hur skyddar vi yttrande- och pressfriheten?
- Vem kan tänkas vilja påverka nyhetsflödet? Hur minskar vi risken för polarisering, hot och hat? Exempelvis drabbas vissa yrkesgrupper mer än andra såsom politiker och journalister och då i synnerhet kvinnor, personer med utländsk härkomst eller hbtq+-personer. Tänk intersektionellt.
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Hur säkerställer vi att vi når ut med information till olika målgrupper? Prioriteras vissa över andra?
- Vilka riskeras att uteslutas om vi kommunicerar på ett ensidigt sätt?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina/Donetsk/Luhansk: *Medborgerliga och politiska rättigheter osv*

- Situationen allvarlig för yttrande- och pressfrihet
- Minoritetsorganisationer terroriststämplas (krimtatarerna)
- Förföljelse, tortyr och mord på präster och troende tillhörande andra religioner än den rysk-ortodoxa kyrkan
- Förbud mot diskriminering finns men många har negativ syn på homo- och bisexuella och den verkar ha ökat. Människorättsorganisationer anser att det delvis har orsakats av ett försämrat klimat för hbtq-personer i Ryssland. De menar också att högerextrema organisationer påverkar lagstiftning och den allmänna bilden av dessa personer.
- Krimtatarer: kidnappning, tortyr, mord, inskränkningar yttrandefrihet, politisk motiverade åtal etc.
- Romer utsatta generellt i Ukraina.

6. Kommunalteknisk försörjning

Dricksvattenförsörjning, avloppshantering, renhållning, väghållning m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka är huvudkonsumenterna? Vilka är i behov av vatten kontra väghållning exempelvis? Kan det vara så att kvinnor är i större behov av vatten utifrån att de tar större ansvar för det obetalda hemarbetet? Andra hygienbehov?
- Kan det finnas områden där män drabbas mer? Väghållningen? Fler män kör bil än kvinnor. Hur värderar vi dessa funktioner?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter osv*

- Osäker el- och vattentillförsel, dyrare uppvärmning.
- Svåra ekonomiska förhållanden tvingar kvinnor till prostitution för att överleva.
- Bristande möjligheter till hygien ökar risken för infektionssjukdomar.

7. Livsmedel

Distribution av livsmedel, primärproduktion av livsmedel, kontroll av livsmedel, tillverkning av livsmedel m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vem är konsument och hur värderas de? (Kvinnor tar större ansvar för det obetalda hemarbetet och här spelar livsmedel in.)
- Hur prioriterar vi, vem får mat först och varför?
- Hur får vi tillgång till livsmedel och vem producerar?
- Vilka är särskilt sårbara?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?

- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter osv*

- Svåra ekonomiska förhållanden tvingar kvinnor till prostitution för att överleva
- Rätten att röra sig fritt försvårad: invecklad byråkrati, framför allt löper unga kvinnor risk att utsättas för sexuella trakasserier, beskjutning av köer.

8. Offentlig förvaltning, ledningsfunktioner, stödfunktioner

Lokal ledning, regional ledning, nationell ledning, begravningsverksamhet, diplomatisk och konsulär verksamhet m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut? Vem sitter i ledningspositioner? Offentlig sektor domineras av kvinnor men ofta återfinns fler män ju högre upp i hierarkin man kommer.
- Hur skyddas dessa sektorer? Vilka prioriteras och varför?
- Hur säkerställer vi demokratiska rättigheter, exempelvis vid val?
- Hur säkerställer vi att de mänskliga rättigheterna inte inskränks mer än nödvändigt?
- Vilka är särskilt sårbara när inskränkningar görs? Varför?
- Vem vill påverka dessa sektorer och hur?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Demokrati, politiska rättigheter osv*

- Vallokaler har inte kunnat öppna
- Rätten att röra sig fritt försvårad: invecklad byråkrati, framför allt löper unga kvinnor risk att utsättas för sexuella trakasserier, beskjutning av köer.
- Misstänksamhet om systemutnyttjande lett till rättighetskränkande lagstiftning
- Situationen allvarlig för yttrande- och pressfrihet
- Minoritetsorganisationer terrorstämplas (krimtatarerna)

- Förföljelse, tortyr och mord på präster och troende tillhörande andra religioner än den rysk-ortodoxa kyrkan
- Förbud mot diskriminering finns men många har negativ syn på homo- och bisexuella och den verkar ha ökat. Människorättsorganisationer anser att det delvis har orsakats av ett försämrat klimat för hbtq-personer i Ryssland. De menar också att högerextrema organisationer påverkar lagstiftning och den allmänna bilden av dessa personer.
- Krimtatarer: kidnappning, tortyr, mord, inskränkningar yttrandefrihet, politisk motiverade åtal etc.
- Romer utsatta generellt i Ukraina

9. Skydd och säkerhet

Domstolsväsendet, åklagarverksamhet, militärt försvar, kriminalvård, kustbevakning, polis, räddningstjänst, alarmeringstjänst, tullkontroll, gränsskydd och immigrationskontroll, bevaknings- och säkerhetsverksamhet m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vems säkerhet är prioriterad?
- Har kvinnor och män, flickor och pojkar, olika behov? Övriga diskrimineringsgrunder?
- Hur kommuniceras till de skyddsbehövande om säkerhetsarbete? Vilken insyn och påverkan har de?
- Utöver det uppenbara yttre hoten, hur skyddas civilbefolkningen utifrån våld i nära relation, social oro, upplopp etc? Vilka är förövare och offer?
- Skyddat boende/skyddad identitet – hur säkerställs detta vid kris, evakuering osv?
- Hur säkerställs rättssäkerhet och att lagstiftning följs?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Rättsstatens principer, medborgerliga och politiska rättigheter osv*

- Allvarliga övergrepp på civilbefolkningen
- Utbredd laglöshet, på båda sidor
- Mer av straffrihet och lågt ansvarsutkrävande
- Förföljelser av minoriteter (krimtatarer)

- Förbud mot diskriminering finns men många har negativ syn på homo- och bisexuella och den verkar ha ökat. Människorättsorganisationer anser att det delvis har orsakats av ett försämrat klimat för hbtq-personer i Ryssland. De menar också att högerextrema organisationer påverkar lagstiftning och den allmänna bilden av dessa personer.
- Godtyckliga frihetsberövanden och avrättningar
- Påtvingade försvinnanden
- Tortyr, misshandel och konfliktrelaterat sexuellt våld
- Rätten att röra sig fritt försvårad: invecklad byråkrati, framför allt löper unga kvinnor risk att utsättas för sexuella trakasserier, beskjutning av köer.
- Ökad människohandel, konflikten har påverkat ekonomin vilket ökat utsattheten särskilt bland internflyktingarna.
- Tvångsrekrytering till de ryska styrkorna
- Minoritetsorganisationer terroriststämplas (krimtatarerna)
- Förföljelse, tortyr och mord på präster och troende tillhörande andra religioner än den rysk-ortodoxa kyrkan
- Mäns våld mot kvinnor bedöms ha ökat i samband med konflikten
- Beväpnade aktörer utsätter kvinnor för sexuellt våld och tvångsarbete
- Demobiliserade soldater utan psykosocialt stöd begränsar kvinnors och flickors rörelser i det offentliga rummet
- Minor och odetonerad ammunition stora risker
- Allvarlig inverkan på barnets rättigheter, utsatta för ökade risker
- Krimtatarer: kidnappning, tortyr, mord, inskränkningar yttrandefrihet, politisk motiverade åtal etc.
- Romer utsatta generellt i Ukraina

10. Socialförsäkringar

Allmänna pensionssystemet, sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?
- Vem drabbas särskilt om dessa system fallerar? En farhåga är att kvinnors behov kan bli mer osynliga då män oftare har ett utåtagerande beteende som kanske förstärks vid kris.
- Hur säkerställs rättssäkerhet och att lagstiftning följs?

- Vilka samarbeten behövs? Om hjälp och stöd upphör för delar av sårbara grupper, finns beredskap för dem (utåtagerande, missbruk, våld etc.)?
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: *Ekonomiska rättigheter, rätt till socialt skydd, inklusive socialförsäkring osv*

- Misstänksamhet om systemutnyttjande lett till rättighetskränkande lagstiftning
- Förbud mot diskriminering finns men många har negativ syn på homo- och bisexuella och den verkar ha ökat. Människorättsorganisationer anser att det delvis har orsakats av ett försämrat klimat för hbtq-personer i Ryssland. De menar också att högerextrema organisationer påverkar lagstiftning och den allmänna bilden av dessa personer.
- Rätten att röra sig fritt försvårad: invecklad byråkrati, framför allt löper unga kvinnor risk att utsättas för sexuella trakasserier, beskjutning av köer.

11. Transporter

Flygtransport, järnvägstransport, sjötransport, vägtransport, kollektivtrafik m.m.

Stödfrågor

- Hur värderar vi dessa sektorer utifrån målet att värna befolkningens liv och hälsa?
- Vem bestämmer över dessa sektorer? Vem jobbar där och hur ser könsfördelningen ut?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?
- Vilka sektorer prioriteras och vilka befolkar den?
- Har olika grupper olika behov av transporter? Vilka är särskilt sårbara och hur värderas de?
- Vilka trafikslag är prioriterade? Kvinnor och män har olika resvanor och olika sätt att ta sig till jobbet.
- Hur drabbas barnen? Drabbas flickor och pojkar olika?
- Vilka är vi som prioriterar och värderar? Vem får inte vara med och varför?

Erfarenheter från Ukraina och de annekterade områdena: Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter osv

- Risk att skolor, vårdinrättningar och infrastruktur skadas
- Minor och odetonerad ammunition stora risker
- Rätten att röra sig fritt försvårad: invecklad byråkrati, framför allt löper unga kvinnor risk att utsättas för sexuella trakasserier, beskjutning av köer.